

Je důležité se ptát

Rozhovor se Stefanem Stenuddem (část druhá)

text: Vanda Navrátilová a Martin Švihla

Stefan Stenudd je švédský učitel, který do bývalého Československa přijel učit aikidó už v roce 1991. O devět let později se v Lučenci na jihu Slovenska konala letná škola pod jeho vedením. Uprostřed semináře, po večeři, jsme Stefana požádali o rozhovor.

Usedli jsme tedy do křesel a začali rozmlouvat. Ze začátku o aikidě, pak jsme odbočili k příbuzným tématům a ještě později jsme zjistili, že se bavíme o všem možném. Stefan je totiž nejen vynikající aikidoka, ale kromě toho rozumí i mnohým jiným věcem. A dokáže o nich moc zajímavě vypravovat.

Z plánovaného interview se stal rozhovor plynoucí do neskorých nočních hodin. Pohodu nezkažil ani fakt, že nám došli baterie v diktafonu. Stejně bylo na pásce zajímavého materiálu tolik, že i když jsme vybrali jenom části týkající se aikida, museli jsme ještě rozdělit text na dvě části.

Tady je druhá z nich.

motto:

Vanda: Někdy se ptám: „Proč cvičím aikidó?“

Stefan: Dobrá otázka. Je důležité se ptát.

Je mnoho knih o Osensei, čemu se však dá věřit?

Důvěřujte videu. To je pravý Osensei a vy ho vidíte na vlastní oči. Jsou učitelé, kteří tvrdí, že učí přesně to, co Osensei cvičil. To však nelze. Historie je bez představ, což znamená, že se musím ptát a historie zaznamenává. Oni cvičí své

vlastní podání toho, co viděli u Osenseie. Osensei učil mnoho žáků a každý z nich byl zcela odlišný. Pokud někdo řekne, že například tohle je přesné učení Osenseie, není to pravda. Vyučuje to co zažil a teď to sám interpretuje. Někdo napíše knihu o Osensei, ale i to je pouhá interpretace, nic jiného. V humanitních vědách je to minimum. Záleží na kontextu, na okolnostech.

Video je vždy zajímavé, už jen z toho důvodu, že zde byl někdo, kdo držel kameru. Můžete sledovat pohyby Osenseie, ne pohyby někoho, kdo říká: „Takhle se pohyboval Osensei.“ Pokud tedy chcete začít studovat Osenseie, je video dobrou cestou.

Další možností je cvičit u učitelů, kteří studovali přímo u Osenseie. Dnes jich už není tolik, Saito, Nišio, Tamura, Arikawa, Tada sensei. Mají v sobě věci, které Osensei cvičil, mají v sobě hodnoty, kterými je Osensei inspiroval. Zde je také zdroj na Osenseie, ale tento zdroj je jeho interpretací, není to přesné, absolutní. Když čtete knížky, musíte jim věřit. Když čtu knížku, zajímá mě osoba, která je popisována, ne autor. Obsah.

Myslíte si, že Dóšu vytvořil moderní aikidó?

Ano, ale on jej nevytvořil. Spíš ho spolu s Toheiem zorganizoval. Vytvořili výukový systém Hombu dodžo, dětské hodiny, učební program, systém základních technik. Tamura mi kdysi povídal o tom, jak jednou při hodině Osensei řekl: „Tohle je základní technika aikidó.“ Pak pokračoval a za chvíli náhle povídá: „Tohle je základní technika aikidó.“ Sugano sensei mi řekl, že vztah mezi ikjo, nikjo, sankjo a jonkjo je v kaešiwaza (protitechnikách). Z ikjo můžete přejít na nikjo, z nikjo na sankjo, ze sankjo na jonkjo. Takhle to uspořádali. Máte možnost to cvičit tak nebo jinak. Je známo, že Osensei nikdy skutečně nevytvořil celistvý výukový systém. Nebyl to jeho styl. Došu a Tohei to udělali.

Pak mají někteří starší žáci Osenseie vlastní systém, jako Šioda, nebo Saito sensei v Iwamě. Ten si to mohl dovolit, protože znal Osenseie velmi dlouho a měl možnost ujasnit si, jak by to asi mělo vypadat.

Proč vlastně lidé cvičí bojová umění v moderním světě, proč tasí meč, když ho k ničemu nepotřebují?

Jak to říct. Je to jako v opeře. Ona zpívá: „Umírám, umírám.“ a vy si říkáte: „Tak už umři konečně! Vždyť to zpíváš deset minut.“ Ale v té opeře není důležité umírání, ale ten zpěv. Jako meč tu není od toho, abyste sekal do lidí. To není zajímavé. Má už jinou funkci. Pro všechna budó je takový

předpoklad. Myslím, že dobré budó by mělo být jako léčba. Ne však ve smyslu, když jsi nemocný, dostaneš léky, ale jako seberealizace, otevření své mysli, její zvětšení, rozvoj. Obrácení člověka od člověka k Bohu, jak chcete. Je to umění.

Takže v tom nevidíte sebeobranu.

Ne. Sebeobrana tu není zajímavá. Je to přece cesta k naslouchání okolí. Podívejte se na lidi v budó. Nikdy se spolu nebijí. Proč by měli. Na tatami je boj hladký, úplný, obtížný, zajímavý.

Co si myslíte o Stevenu Segalovi?

Musím říct, že jsem ho na tatami nikdy nepotkal. Nevím tedy o něm nic konkrétního. Není pochyb o tom, že má velice inspirující aikidó. Znáám ho ale pouze z filmů. Je to totéž, jako když jsem mluvil o Osensei a jeho technice. Není to přesně on, ale vaše představa toho, jak to vypadá. Tvoří své aikidó pro akční filmy. Tedy něco jiného, než cvičení v dodžo. Nepředpokládám, že cvičí stejně na hodinách. Pokud by tak dělal, bylo by to skutečně špatné, ale doufejme, že tomu tak není.

A co aikidó jako sport?

Ne. Je tolik jiných sportů, které mají soutěže. Osensei měl v tomto jasně, žádné soutěže. A já s ním zcela souhlasím. Pokud budete pořádát turnaje, zmizí vám mnoho technik a filozofie, bude to podřadnější aikidó. Na druhou stranu, vždyť je přece nemožné mít soutěže. Aikidó má příliš mnoho technik a filozofie, která je pacifistická. A samozřejmě je základním problémem to, že v aikidó se nikdy neútočí.

V iaidó je velice důmyslný systém soutěží. Pro budó jsou zde kata. Dva lidé dělají souběžně jednu katu a soudce rozhodne, kdo se stane vítězem. Pak nastoupí další pár a další. To je dobrý systém, protože se necvičí proti sobě, ale stále tu máte dvě osoby, které můžete porovnávat. To je soutěž.

Ale přesto je základní myšlenkou dó: „Jdeš svou vlastní cestou.“ Jak se můžeme srovnávat s někým jiným? Pak to není budó, ale zase džucu. Já si myslím, že v tom má aikidó velkou sílu. Je to jeho plus, nemít soutěže. Každý soutěží, ale pak se objeví aikidó a lidé si řeknou: „Ó, konečně.“

**Každý soutěží,
ale pak se
objeví aikidó
a lidé si řeknou:
„Ó, konečně.“**

Jak se stavíte k dětským hodinám?

V počátcích jsem měl dětské hodiny, ale velice krátce. Osobně se nepovažuji za způsobilého být dětským učitelem. Myslím si, že je to velice obtížné. Nevyhýbám se tomu, aby je

cvičil někdo jiný, ale mě osobně to nezajímá. V mém dodžo to chodí tak, že pokud by někdo z mých studentů skutečně toužil vést dětské hodiny, můžou začít, ale jinak ne. Nehodlám plýtvat energií svých instruktorů a starších studentů tím, že budou vést dětské hodiny, když se jim nechce. Je to veliká odpovědnost.

Často vysvětlujete pohyby pomocí ki. Jak ho chápete?

Užívám ki hodně, protože vím, jak je dnes ve výuce aikidó opomíjeno. Možná proto, že jsou lidé nového věku diskutují o něm unaveni, možná proto, že nechtějí být srovnáváni s ki aikidó, anebo chtějí cvičit techniky ve fyzickém prostředí. Přírodní vědy, atomový věk, cokoli.

Ale ai-ki-dó, slyšíte to tam? Pokud necvičíte aikidó s touto myšlenkou, neděláte aikidó, ale gymnastiku. Je to můj osobní protest proti opomíjení tohoto slova, abychom ho nezavrhnuli a jeho užití a užití jeho principů? Co pro mě znamená?

Užívám pro něho význam, jako je etér (živel - ether) úmyslu. Etér je třeba vzduch a úmysl znamená to, co zamýšlíte udělat. Vesmír je vytvořen ze síly vůle. Přimět věci hýbat se, můžete to nazvat přírodním zákonem.

Je velice obtížné definovat ki pomocí vědeckých prostředků. Můžete ho lehko zažít, ale těžko vysvětlit. Něco podobné je Tao v taoismu. Dó. V taoismu Lao 'c je dó jako automatický přírodní zákon, okolo kterého se i přírodní zákony tvoří jako nutnost.

Dó není pasivní, reálná věc. To slovo neznamena cesta nebo silnice. Dó ve filozofickém pojetí je činnost, chůze. Ne cesta. Je to velice důležitý rozdíl. A toto dó lze realizovat, ale těžko jde popsat. Možná i proto, že my na Západě jsme zvyklí říkat: „Prosím tě, definuj mi ki.“ Očekáváme západní vysvětlení. Pokud nevěříte v ki, je velice jednoduché říct: „Ki je velice podobná vzduchu.“ Drží ve vzduchu energii, životní energii a mi známe z biologie, že životní energie ve vzduchu je kyslík. Ale je možné, že Číňané věděli o spojitosti něčeho ve vzduchu, co by bylo podstatou, životní podstatou. Kyslík.

Je jasné, že vysvětlení nelze podat fyzikálně. Záměr, imaginace, cokoli chcete. V lidském bytí je úmysl velice skutečný. Je to jako když přírodní vědy definují, co je skutečné a co ne. Atom je skutečný, můžete se ho dotknout. Ale pokud lidská bytost nastartuje něco, co pracuje miliony let, dnes a denně, a užívá všech prostředků, aby to dokončila, to není skutečné? Záměr je velice skutečný. Představivost tvoří mnoho podvodů, jak už psal Dostojevskij. Spousta nádherných věcí i strašné katastrofy vzniká díky představivosti. Na něčem se podílíme, něco je individuální. Představivost je skutečně logické pochopení. Jestli takto vysvětlíme ki, tak ki je a je skutečné.

Dó ve filozofickém pojetí je činnost, chůze. Ne cesta. Je to velice důležitý rozdíl. A toto dó lze realizovat, ale těžko jde popsat.

Pojetí ki, které má smysl, je skutečné. Myslím, že tomu lze dobře porozumět vzhledem k řeči, ve které vzniklo. Když řekneme: „Toto je skutečnost.“, ona to vlastně není skutečnost, ale je to skutečnost našeho jazyka. A pokud není vhodná řeč, pak ta skutečnost také není správná. A náš jazyk je skutečně nevhodný.

Je zajímavé, že během lidského života, od narození do smrti, mají přírodní vědy svou důležitost. Ale mnoho z toho, co lidé konají, přírodní vědy neuznají. Řeknou, že to není pravda, že je to jen falešný dojem. Ale pro ty lidi je to přece důležité, tak jak může někdo říct, že to není pravda? Jak mohou být vědci tak hloupí a nezkusit, zda tomu lze porozumět? Protože to není atom? Žijeme svůj život s důležitostí času našeho života.

Samozřejmě bychom si měli uvědomit, že ki je skutečné.

Je konečné aikidó tím správným jazykem?

Ne, aikidó je pouze uchem toho jazyka. Je to totéž, jako když jsem mluvil o aikidó a dalších budó. Máte dané dva body a budete vědět, kde je ten třetí. Aikidó je jeden jazyk a přírodní vědy druhý. Pokud užíváte oba, pochopíte skutečnou podstatu věci, pokud znáte jenom jeden, nepochopíte nic. Kdybyste se pokoušeli vysvětlit svět pouze pomocí aikidó, pak by to bylo velice hloupé místo. Věci vždy nejednají tak, jak by chtělo aikidó. Ani lidé. Proto mohou být učitelé aikidó velice dobří na tatami, ale už ne v životě. Aikidó skutečně nestačí. Ani není nejdůležitější. Jsem fascinován aikidem, ale pořád si říkám: „Ne, ne. Kdybych měl využít pouze jisté zdroje a ostatní ne, bylo by aikidó mezi těmi třemi vybranými? Nebo pěti? Anebo mezi pěti, ale ne mezi třemi?“

V životě jsou i jiné věci. Sledujte učitele aikidó. Cvičíte a říkáte si: „Jistě, když chci někoho hodit, musím to udělat takhle, ale poslechl bych té rady i v životě? Ne! V aikidó ano, řekni mi, jak udělat správně ikjo, ale neříkej mi, jak mám jednat se svou ženou, nebo jak se mám připravit na smrt. Proto jsem si nevybral učitele aikidó.“

Co by bylo mezi těmi třemi věcmi, které byste si vybral?

Literatura dává mnohem víc, pokud je mi vůbec dovoleno takhle mluvit. Knihy, je v nich o tolik víc. Pokud považujete aikidó za umění, literatura jako umění znamená daleko víc. Nebo malířství. Podívejte se na Madonu v jeskyni, nebo Svatého Jana Baptistu od Leonarda da Vinciho. Pokud ho budete studovat, stanete se mnohem moudřejší, než kdybyste studovali aikidó. Nebo Haydn, barokní skladatel. Je toho tolik.

Samozřejmě
bychom si měli
uvědomit, že *ki*
je skutečné.

Tao te Ting, slavná stará čínská kniha. Srovnajte to s knihou Dóšu „Duch aikidó“ (The spirit of aikidó). Pokud byste měli v jedné ruce tuto knížku a v druhé Tao te Ting a měli byste na deset let jít na opuštěný ostrov, co byste si zvolili? Dóšu? Ne. Tao te Ting.

Kdyby jsem potkal Einsteina, zapomněl by jsem všechno o nějakém Nišio či Saito sensei co by seděli tamhle u stolu, mluvil by jsem s Einsteinem!

Je mnoho fantastických nesmyslů. Například co nemám rád. V 60tých a 70tých letech byl špatný zvyk překládat slovo sensei jako mistr (anglicky „master“). Ale toto slovo má v evropské historii mnoho zástupců, tím prvním byl Ježíš. A můj učitel Ičimura sensei jistě nebyl Ježíš, možná ani ten nebyl, nikdy jsem ho neviděl. Ičimura nebyl ta osobnost, moudrost, vyjádřená v Bibli. Stál v dodžo a mručel: „Tohle je život a tamto je život.“ Životní moudrost je něco zcela odlišného od moudrosti aikidó. Měl jsem s ním hádku o tom, zda je aikidó život. Říkám: „Ne, aikidó je součást života, není aikidó, které by obsahovalo život. Život je mnohem větší. Jste učitelem aikidó, ale lze říct, že jste šíhanem života? Nelze.“

Jste učitelem
aikidó, ale lze
říct, že jste
šíhanem života?
Nelze!

Myslím, že byste tohle neměli zapomenout, protože jinak můžete lehce zaměňovat správné hodnoty, stává se to. Zkuste to s nikjo.

Konec rozhovoru